

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi

Yıl/Year: 2017, Cilt/Volume: 4, Sayı/Issue: 2

e-ISSN: 2149-1658

EKONOMİK KALKINMA SÜRECİNDE İKTİSADİ BİRLEŞMELERİN ROLÜ: BİR ALAN ARAŞTIRMASI

THE ROLE OF ECONOMIC UNIONS IN ECONOMIC DEVELOPMENT: A REGIONAL RESEARCH

Hakan TUNÇ

Yrd. Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu, hakantunc32@gmail.com

Başvuru tarihi/Application Date: 13.04.2017

Yayına kabul tarihi/Acceptance date: 22.09.2017

ÖZET

Ülkelerin kendi aralarındaki iktisadi faaliyetleri, daha avantajlı gerçekleştirebilmek için bağlayıcı bir sözleşme aracılığıyla gerçekleştirmelerine iktisadi birleşme denmektedir. Bu çalışmada iktisadi birleşmelerin önemli aşamalarından biri olan Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin kalkınma sürecine katkısının nasıl algılandığının incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Türkiye'de 1999-2016 yılları arasında gerçekleşen ekonomik büyüme ile aynı dönemde gerçekleşen ihracattaki, ithalattaki ve dış ticaret hacmindeki büyüme arasında Spearman Korelasyon yardımıyla 0.95 güven aralığında pozitif yönlü güçlü ilişki olduğunu saptanmıştır. Çalışmanın son kısmında Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesinin, Türkiye'nin Kalkınma sürecine etkisi konusunda kişilerin düşüncelerini almak amacıyla likert ölçeğinde bir anket uygulaması yapılmış olup, genel itibarıyla bu ilişkiye olumlu baktıklarını ve kişilerin medeni durumu yaş aralığı ve mesleği ile Türkiye'nin Gümrük Birliğine girmesinin ülke vatandaşlarının gelirlerini arttırdığını ve refah seviyesini yükselttiğini düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İktisadi Birleşme, Gümrük Birliği, Kalkınma

ABSTRACT

Economic union indicates that countries implement their own economic activities through a binding contract in order to make them more advantageous. In this study, which is one of the important stages of the economic union of the Customs Union, aimed to examine the contribution of Turkey to the development process.

In addition the relationship between growth, export and import for the period from 1999 to 2016 has been investigated by employing Spearman Correlation method. Spearman Correlation was found to have a strong positive correlation in the 0.95 confidence interval. At the end of the study whether involvement into the Customs Union, on the impact of Turkey on the development process, to take people's thoughts a survey was conducted on the likert scale this relationship is positive and statistically significant difference was found between the marital status of the persons, the age range and occupation, and the fact that Turkey's entry into the Customs Union increased the incomes of the citizens of the country and raised the level of prosperity.

Keywords: Economic Union, Custom Union, Development

GİRİŞ

Kalkınma, bir ekonomide üretilen mal ve hizmetlerdeki reel artışın yanında, eğitim altyapı, hukuk, sağlık ve kültürel faaliyetlerdeki topyekûn gelişmedir. Büyüme ve kalkınma kavramlarının farklılığı halen tartışılırken, ekonomik büyümenin olmadığı bir süreçte kalkınmadan söz etmek mümkün gözükmemektedir. Kalkınma modelleri dengeli ve dengesiz kalkınma modelleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Dengeli kalkınma modellerinde ekonomide bütün sektörlerde eşanlı bir gelişme gözükürken, dengesiz kalkınma modellerinde ise bir sektörün aşırı geliştiği, aşırı gelişimin yarattığı pozitif dışsallık sayesinde diğer sektörlerinde geliştiği modeldir.

Kalkınma sürecini etkileyen birçok ekonomik faktörden söz edilebilir. Bunlardan biride ülkelerin kendi aralarında yaptıkları iktisadi birleşme antlaşmalarıdır. İktisadi Birleşme, birden fazla ülkenin kendi aralarında ticareti daha verimli hale getirebilmek için avantajlı maddeler içeren bir sözleşme yapıp, bu sözleşmeye bağlı olarak İktisadi faaliyetlerini sürdürmeleridir.

İktisadi birleşmeler tercihli ticaret antlaşmalarından başlayıp iktisadi birliğe kadar aşamalı olarak devam etmektedir. Bu aşamalardan en önemlisi şüphesiz Gümrük Birliği antlaşmalarıdır. Gümrük birliği, ülkelerin kendi aralarında gümrük tarifelerini kaldırdıkları, birliğe üye olmayan ülkelere de birlik tarafından belirlenmiş ortak tarifelerin uygulandığı sistemdir. Türkiye 1 Ocak 1996 yılı itibariyle Gümrük Birliği'ne tabi olmuştur. Gümrük birliğinin ekonomik kalkınma sürecini etkilemesinde en etkili ara değişken ise dış ticarettir. Daha önce yapılan çalışmalarda, dış ticaretin ekonomik kalkınmada katalizör görevi gördüğü ya da dış ticaretin ekonomik kalkınma sürecinde zayıf bir etkiye sahip olduğu veya olumsuz bir etkiye sahip olduğuna dair sonuçlara ulaşılmıştır (Ersungur ve Doru, 2014: 225). Türkiye'nin Gümrük birliğine girmesi ile dış ticaretinde hacimsel bir gelişme olduğu, ihracatında ithalatında arttığı genel kabul görmektedir. (Bayar ve Ozekicioğlu, 2011: 16) Ayrıca dışa açık ekonomik modellerinde kalkınma üzerinde olumlu etki sağladığı bazı çalışmalarda ifade edilmiştir (Güngör ve Kurt, 2007: 208)

1- GÜMRÜK BİRLİĞİ- KALKINMA İLİŞKİSİ

Gümrük Birliği'nin kalkınma sürecinde ki en önemli etkisi dış ticaret hacmindeki artıştır. Üretilen mal ve hizmetleri, kendi sınırlarınız dışında pazarlayabilmek ve ilgili sektörlerde pazarınızı uluslararası boyuta taşıyabilmek Adam Smith ve David Ricardo'dan günümüze kadar ülkeler açısından karlı bir faaliyet olduğu iktisatçıları tarafından vurgulanmıştır. 2016 yılı itibariyle 28 üyeli Avrupa Birliği ülkelerine yapılan ihracat 68 milyar dolar olup, toplam ihracattaki pay ise % 48'dir. 2016 yılı itibariyle 28 üyeli Avrupa Birliği üyesi ülkeleri ile yapılan ithalat 77 milyar dolar olup, toplam ithalattaki payı ise % 40'dır (Tuik:2017).

Gümrük birliğinin kalkınma sürecine katkısını maddeler halinde aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Avrupa Birliği Bakanlığı, t.y.) .

- Gümrük birliğine giriş ile Türkiye ekonomisinde rekabet politikasında ve fikri mülkiyet hukukunda bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler ile iç piyasada monopol ve tröst yapılar önlenmeye çalışılmış olup tüketici lehine

bir iktisadi döneme geçilmiştir. Ayrıca fikri hakların korunması ülkede özgürlüğün ve hukuk sisteminin gelişimine katkı sağlamıştır.

- Gümrük birliğine giriş ile uyum sürecinde sanayi mallarına getirilen teknik şartlar nedeniyle, ülkede üretim yönetimi gelişmiş, daha kaliteli ve daha sağlıklı mal üretimi için gerekli eğitim ve düzenlemeler artmış olup bu durum kalkınma sürecine olumlu katkı sağlamıştır.
- Gümrük Birliğine giriş ile gümrük mevzuatına uyum ve Uluslararası ticaret hukukuna uyum çabaları artmış olup buna bağlı olarak Türkiye’de hukuk sistemini geliştirmiştir.
- Gümrük Birliği’ne giriş ile yeni pazarlara giriş konusunda çalışmalar artmış olup, daha çok yabancı dil bilen ve daha eğitilmiş beşeri sermayeye ihtiyaç artmıştır. Bu durum eğitim sistemini geliştirerek kalkınma sürecine olumlu katkı sağlamasına neden olmuştur.
- Gümrük Birliği’ne giriş ülkede ileride Avrupa birliğine tam giriş konusunda beklentilerin artmasına neden olmuştur. Beklentilerin artması ülkede her kesimde bir sosyal hareketliliğe neden olmuştur. Öğrenci değişim hareketleri ile birçok Türk öğrenci Avrupa Birliği üyesi ülkelere eğitim almaya gitmiş, birçok yabancı öğrencide Türkiye’ye eğitim almaya gelmiştir.
- Gümrük Birliği’ne giriş ile ülkede imalat sanayi hızla gelişmiş olup ekonomik kalkınma sürecine olumlu katkı sağlamıştır(Tonus,2007:210).
- Gümrük birliği ve sonrası süreçte Türkiye Avrupa birliği tarafından finanse edilen bölgesel kalkınma amaçlı fonları kullanmış olup bu fonlar aracılığıyla çok fazla kalkınma projesi hayata geçirilmiştir(Yılmaz,1999).
- Gümrük birliği sonrasında Türkiye uluslararası rekabet boyutunda üstünlük seviyesini artırmış olup, Türkiye ekonomisi, AB ülkeleri ekonomileriyle "rekabet edebilecek" seviyeye ulaşmıştır (Bilici, 2006: 45).
- Gümrük Birliği sonrasında Türkiye’de tasarrufların azaldığı ve tüketim eğiliminin arttığı söylenebilir (Şen, 2014: 45) .
- Gümrük Birliği Sonrasında Türkiye uluslararası rekabet gücünde kısmi artışlar yaşanmıştır (Şen, 2014: 50).

Çalışmanın bu kısmında 28 üyeli Avrupa birliği ülkeleri ile yapılan dış ticaret ile ekonomik kalkınmayı temsilen (Ersungur ve Duru, 2014:230) büyüme arasında, istatistiksel bir ilişkinin varlığı test edilecektir. Büyüme verisi olarak TÜİK yardımıyla 1999-2016 yılları arası gerçekleşen alıcı fiyatlarıyla gayri safi yurt içi hasıladaki yıllık değişim verisi kullanılmış olup dış ticareti temsilen 28 üyeli Avrupa birliği ülkeleri ile yapılan ihracat, ithalat ve dış ticaret hacminin aynı dönemde yıllık büyüme verisi kullanılmıştır. Sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 1. Sperman Korelasyon Tablosu

	Korelasyon Katsayısı(Sperman)	Olasılık Değeri (Sig)	Örneklem Büyüklüğü
Büyüme-İhracat Büyüme	0,501	0,034	18
Büyüme-İthalat Büyüme	0,659	0,003	18
Büyüme-Dış Ticaret Hacmindeki Büyüme	0,664	0,003	18

Veri setimizin dar olması ve normal dağılmaması nedeniyle bu ilişkinin analizinde Sperman korelasyonu kullanılması tercih edilmiştir(Kalaycı, 2005: 85). Tablo 1 incelendiğinde Türkiye’de 1999-2016 yılları arasında gerçekleşen ekonomik büyüme ile aynı dönemde gerçekleşen ihracattaki, ithalattaki ve dış ticaret hacmindeki büyüme arasında 0.95 güven aralığında pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. İlişki katsayıları 0,501, 0,659, 0,664 olması değişkenler arasında güçlü ilişki olduğunu göstermektedir(Kalaycı, 2005:112).

2- GÜMRÜK BİRLİĞİ - KALKINMA İLİŞKİSİ ÜZERİNE ALGI UYGULAMASI

Çalışmanın bu kısmında, Türkiye’nin Gümrük Birliği’ne girmesinin, Türkiye’nin Kalkınma sürecine etkisi konusunda kişilerin düşüncelerini almak amacıyla likert ölçeğe bir anket uygulaması yapılmıştır. Ankete toplam 483 kişi cevap vermiştir. Anketimizin bir bütün olarak güvenilirlik testinde Cronbach's Alpha değeri 0,71 çıkmıştır. Kalkınmaya ilişkin sorularımızda Cronbach's Alpha değeri 0,805 çıkmıştır. Bu değer anketimizin güvenilir bir anket olduğunu göstermektedir(Kalaycı,2005:405).

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

	N	Means	Std Deviation	Skewness	Kurtosis
Türkiye’nin Gümrük Birliğine girmesinin ülke vatandaşlarının gelirlerini arttırdığını ve refah seviyesini yükselttiğini düşünüyorum.	483	3,1905	1,23274	-,354	-1,017
Türkiye’nin Gümrük Birliğine girmesinin altyapı üzerinde olumlu bir etki yarattığını düşünüyorum.	483	3,3499	1,09494	-,565	-,464
Türkiye’nin Gümrük Birliğine girmesinin Türkiye’nin siyasi kültürüne olumlu yansıdığını düşünüyorum.	483	3,2133	1,13875	-,409	-,737
Gümrük Birliği’ne girilmesinin Türk vergi sisteminin olumlu etkilendiğini düşünüyorum.	483	3,0973	1,14002	-,209	-,804
Gelecekte Türkiye’nin Avrupa Pazarları ile arasındaki serbest dolaşımın artacağını düşünüyorum.	483	3,4576	1,07004	-,675	-,165

Tablo 2’de kalkınmayı temsil eden sorulara, kişileri verdiği cevaplara ilişkin temel istatistik sonuçları verilmiştir. 1 cevabının kesinlikle katılmıyorum olduğu, 5 cevabının ise kesinlikle katılıyorum olduğu likert ölçeğimizin ortalaması 3’tür. 3’ün üzerinde bir ortalamaya sahip sorularda katılıyorum yönünde 3’ün altında ortalama sahip sorularda katılmıyorum yönünde bir eğilim olduğundan söz edebiliriz. Tablo 2’de görüldüğü üzere bütün sorularımıza ilişkin cevaplarımızın ortalamaları 3’ün üzerindedir. Cevaplarımız genel olarak kişilerin Gümrük birliğinin kalkınma sürecine olumlu katkı sağladığını düşünmektedir. Özellikle altyapı üzerine olumlu katkı sağlama fikri ile gelecekte Avrupa Birliği coğrafyasında serbest dolaşımın artacağı fikri ortalamaları oldukça yüksektir. Ayrıca beş soru içinde standart sapma değerlerinin birbirine çok yakın olması, basıklık ve çarpıklık değerlerinin 2,-2 aralığında gerçekleşiyor olması veri setimiz de değişen varyans ve normal dağılım (Morgan, Leech, Gloeckner, Barret, 2004: 59) sorunlarının olmadığını gösterir.

Çalışmanın devamında sorularımızda kalkınmayı en çok temsil ettiği düşünülen soru olan Gümrük birliğinin vatandaşların refah seviyesini artırdığı düşüncesinin demografik faktörlerle farklılaşması incelenecektir. İki den fazla grup olan demografik değişkenlerin analizinde Varyans Testi kullanılmıştır. Temel hipotezlerimiz aşağıdaki gibidir.

H0(1) = Kişilerin yaş aralığı ile Türkiye’nin Gümrük Birliğine girmesinin ülke vatandaşlarının gelirlerini artırdığını ve refah seviyesini yükselttiğini düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H0(2) = Kişilerin mesleği ile Türkiye’nin Gümrük Birliğine girmesinin ülke vatandaşlarının gelirlerini artırdığını ve refah seviyesini yükselttiğini düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H0(3) = Kişilerin eğitim seviyesi ile Türkiye’nin Gümrük Birliğine girmesinin ülke vatandaşlarının gelirlerini artırdığını ve refah seviyesini yükselttiğini düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 4. Varyans Test Sonuçları (Anova)

	Levene İstatistiği	Levene İstatistiği Olasılık Değeri (sig)	F değeri	Olasılık Değeri(sig)	Standart Hata
Yaş Aralığı- Refah Beklentisi	2,577a	,053	5,434	,000	,05509
Meslek- Refah beklentisi	,880	,476	2,550	,039	,05573
Eğitim- Refah Beklentisi	1,004	,405	1,485	,205	,05598

Varyans testlerinin iki temel varsayımı vardır. Birincisi ilgili değişkenlerin verileri normal dağılmalıdır. Bu varsayım ile ilgili sonuçlar yukarıda verilmiştir. Diğer varsayımı ise model varyansları homojen dağılmalıdır (Büyüköztürk, 2007: 47). Varyansların homojenliğinin tespiti için Levene istatistiği kullanılmış olup her 3 model içinde Levene istatistiği olasılık değerleri 0.05 anlamlılık seviyesinin üstündedir. Bu sonuçlar varyansların homojen dağıldığını göstermektedir (Kalaycı, 2005: 219). Model sonuçlarımızı incelediğimizde kişilerin gümrük birliği sonucu refah beklentisinin kişilerin yaşından ve mesleğinden etkilendiğini fakat eğitim seviyesinden etkilenmediğini görüyoruz. Çünkü eğitim ayrışmasında model olasılık değerimiz 0,05’den büyük çıkmıştır. Kişilerin mesleği ile

kişilerin yaş aralığının refah beklentisiyle farklılık çıktığı için çalışmaya bu iki modeli ikili farklılığını test etmek için Tukey testi sonuçları ile devam edilecektir.

Tablo:5 Tukey Test Sonuçları

Yaş Aralıkları	Standart Hata	Tukey Sig Değeri	Ortalamala Farkları
18-25, 26-35	,13317	,187	,61099
18-25, 36-45	,15683	,001	,26727
18-25, 46-	,18268	,022	,52049
26-35, 46-	,18514	,505	,25767
26-35, 36-45	,15969	,138	,34372
36-45, 46-	,20282	,974	-,08605
Meslek	Standart Hata	Tukey Sig Değeri	Ortalamala Farkları
Memur- Serbest Meslek	,17781	,998	,06300
Memur- Öğrenci	,16421	,393	-,33266
Memur- Diğer Meslekler	,44957	,631	,72209
Memur- İşsiz	,15418	,981	-,09923
Serbest Meslek - Öğrenci	,17161	,258	,39566
İşsiz -Öğrenci	,44715	,236	1,05475
Diğer Meslekler- İşsiz	,44356	,490	,82132

Varyans analizinde ikili testlerde en çok kullanılan testlerden biri Tukey testidir(Kalaycı,2005:135). Yukarıda tablo 5'deki Tukey sonuçları incelendiğinde ikili meslek ayrışmasında bütün olasılık değerlerimiz(sig) 0.05 anlamlılık seviyesinin üstünde çıkmıştır. Bu sonuçlar ikili bir mesleki ayırmadan söz edemeyeceğimizi göstermektedir. Fakat ikili yaş farklılıklarını incelediğimizde 18-25, 26-36 yaş aralığı ile 18-25 yaşın 46 yaş ve üzeri yaş aralığı ile olasılık değerleri 0,05 anlamlılık seviyesinden küçük çıktığı için bir farklılık arz ettiklerini söyleyebiliriz. Bu durumu 18-25 yaş aralığı kuşağın çok genç olması ve gümrük birliği geçiş sürecini yaşamamış olması nedeniyle olaya farklı baktıklarını söyleyebiliriz.

Çalışmada son olarak kişinin cinsiyeti ile kişinin medeni durumunun gümrük birliği refah ilişkisine bakış farklılıkları incelenecektir. Bu kategorilerde sadece iki değişken olduğu için analizler bağımsız örneklem T testi yardımıyla yapılacaktır. Temel Hipotezlerimiz aşağıdaki gibidir.

H0(4) = Kişilerin cinsiyeti ile Türkiye'nin Gümrük Birliğine girmesinin ülke vatandaşlarının gelirlerini arttırdığını ve refah seviyesini yükselttiğini düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H0(5) = Kişilerin medeni durumu ile Türkiye'nin Gümrük Birliğine girmesinin ülke vatandaşlarının gelirlerini arttırdığını ve refah seviyesini yükselttiğini düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo:6 T Testi Sonuçları

	Levene İstatistiği F Değeri	Levene İstatistiği Olasılık Değeri	T Değeri	Olasılık Değeri(sig)
Cinsiyet-Refaf Beklentisi	14,150	,000	,428	,669
Medeni Durum-Refaf Beklentisi	,439	,508	-2,420	,016

Tablo 6 incelendiğinde olasılık değeri anlamlılık seviyesi olan 0.05’den büyük olduğu için Kişilerin cinsiyeti ile Türkiye’nin Gümrük Birliğine girmesinin ülke vatandaşlarının gelirlerini arttırdığını ve refah seviyesini yükselttiğini düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamıştır. Olasılık değeri anlamlılık seviyesi olan 0.05’den küçük olduğu için kişilerin medeni durumu ile Türkiye’nin Gümrük Birliğine girmesinin ülke vatandaşlarının gelirlerini arttırdığını ve refah seviyesini yükselttiğini düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Bekârların cevaplarının ortalama değeri 3,31 evlilerin ise bu değer 3,04’tür. Bekârların evlilere göre gümrük birliğinin kalkınmaya etkisine daha olumlu baktıklarını söyleyebiliriz.

SONUÇ

Küreselleşme ile birlikte dünyada emeğin ve sermayenin serbest dolaşımı artmış, rekabet ulusal boyutlardan, uluslararası boyutlara taşınmıştır. Globalleşme süreci sadece ekonomik alanda değil hayatın her alanında kendini göstermiş, eğitimden, sağlığa hukuktan, sosyo-kültürel faaliyetlere kadar her alanda standartlar, dünya standartları ile eşanlı ve eşgüdümlü bir biçimde gelişme sağlamıştır. Her ülke geleceklerinin inşasında, diğer bir deyişle kalkınma süreçlerinde kendi sınırları dışındaki dünya ile ilişik hatta bütünleşik bir strateji izlemenin gerekli ve kaçınılmaz olduğunu, Avrupa Birliği, Gümrük Birliği, Şangay Beşlisi gibi yapıların en azından ekonomik başarısını gördükçe, anlamıştır.

Bu çalışmada kalkınma sürecinde ki iktisadi birleşmelerin rolünü, Türkiye’nin de 1 Ocak 1996 yılı itibariyle tam üye olduğu Gümrük Birliği perspektifinden incelenmeye çalışılmıştır. Bu bölümde 1999-2006 yılları arasında 28 ülkeli Avrupa Birliği ülkeleri ile yapılan dış ticaret hacmindeki büyüme oranı ile alıcı fiyatlarla gayri safi yurt içi hasıladaki büyüme oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Çalışmanın son kısmında kişilerin Gümrük birliğinin kalkınma sürecine etkisine bakışını ölçmek için bir anket uygulaması yapılmış olup kişilerin genel itibariyle bu ilişkiye olumlu baktıklarını ve kişilerin medeni durumu yaş aralığı ve mesleği ile Türkiye’nin Gümrük Birliğine girmesinin ülke vatandaşlarının gelirlerini arttırdığını ve refah seviyesini yükselttiğini düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Kişilerin cinsiyeti ve eğitim seviyesi ile aynı farklılık saptanamamıştır.

KAYNAKLAR

- KALAYCI, Ş. (2005). “SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri”, Ankara, Asil Yayın Dağıtım, 1.Baskı, Ankara.
- SEYİDOĞLU, H. (1993). “Uluslararası İktisat”, İstanbul, Güzem Yayınları, 415-416
- MORGAN, B. GEORGE, A., NANCY. L.L., GLOECKENER, G.W., KAREN. C. B.(2004). “ SPSS for Introductor, Statistics: Use and Interpretation.” Second Edition. London, Lawrance Erlbaum Associates.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2007). “ Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı”, 7.Baskı, Pegem Yayıncılık.
- BAYAR, I.ve OZEKICIOĞLU, Y.(2011)., “Effects Of European Union-Turkey Customs Union On Turkish Foreign Trade”, Studies in Business and Economics, eccsf.ulbsibiu.ro/articole/vol92/922bayar&ozekicioglu.pdf, Erişim Tarihi:06.02.2017
- BİLİCİ, N. (2006) ” Ab'de Ekonomik Bütünleşme Ve Türkiye'nin Entegrasyonu”, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 5,(2), 39-45.
- YILMAZ., Z.(1999),” Bölgesel Kalkınmanın Boyutları Ve Ab-Gümrük Birliği Çerçevesinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,3, 78-96.
- TONUS, Ö (2007),” Op enness and industrialization in Turkey after the Customs Union”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7, 191-214.
- ERSUNGUR, Ş.M., DORU, Ö.(2014),”Türkiye’de Dış Ticaret Ve Ekonomik Kalkınma İlişkisinin Ekonometrik Analizi: 1980-2010”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,28(3), 225-240.
- ŞEN, S.(2014) “Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'nin Ekonomik ve Mali Etkileri: Güncel Bir Değerlendirme”, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 51(589), 37-52.
- <http://avrupa.info.tr/tr/abde-ticaret-ve-ekonomi/guemruek-birligi.html>, erişim tarihi:1.02.2017
- GÜNGÖR, B., KURT, S.(2007),” Dışa Açıklık Ve Kalkınma İlişkisi (1968-2003): Türkiye Örneği”, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 21(2), 197-210.
- Avrupa Birliği Bakanlığı, <http://www.ab.gov.tr/>, Erişim tarihi: 13.04.2017
- Türkiye İstatistik Kurumu, <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/menu.zul>, Erişim Tarihi: 06.04.2017